

Система управління охороною праці – це частина загальної системи управління, що створюється роботодавцем, з метою забезпечення здорових, безпечних і високо-

продуктивних умов праці, яка включає в себе комплекс взаємопов'язаних заходів на виконання вимог законодавчих та нормативно-правових актів з охорони праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Трудове право України : Академічний курс : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / П. Д. Пилипенко, В. Я. Бурак, З. Я. Козак та ін. ; за ред. П. Д. Пилипенка. – К. : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 536 с.
2. Советский энциклопедический словарь / Гл. ред. А. М. Прохоров. – 4-е изд. – М. : Сов. Энциклопедия, 1989. – 1632 с.
3. УСЕ Універсальний словник-енциклопедія / Гол. ред. ради чл.-кор. НАНУ М. Попович. – 2-ге вид., доп. – Київ : ПВП Всеуито, 2001, Львів : ЛДКФ Атлас, 2001. – 1575 с.
4. Петрова М. С., Петров С. В., Вольхин С. Н. Охрана труда на производстве и в учебном процессе : учебное пособие / Петрова М. С., Петров С. В., Вольхин С. Н. : ЭНАС ; Москва; 2006.
5. Москальова В. М. Охорона праці. Інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення / В. М. Москальова. – Рівне : НУВГП, 2009 – 247 с.
6. Охорона праці : навч. посіб. за ред. проф. З. М. Яремка. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 68 с.
7. Механізм формування та реалізації державного управління охороною праці : автореф. дис... канд. екон. наук : 08.02.03 / С. В. Котов ; НАН України. Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2002. – 20 с.
8. Рекомендації щодо побудови, впровадження та удосконалення системи управління охороною праці, затверджені Державним комітетом України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду // Охорона праці та соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві. – 2006. – 03. – № 3.
9. Основи охорони праці : підручник. 2-ге видання, доповнене та перероблене. / К. Н. Ткачук, М. О. Халімовський, В. В. Зацарний, Д. В. Зеркалов, Р. В. Сабарно, О. І. Полухаров, В. С. Коз'яков, Л. О. Мітюк. За ред. К. Н. Ткачука і М. О. Халімовського. – К. : Основа, 2006 – 448 с.
10. Жидецький В. Ц., Джигирей В. С., Мельников О. В. Основи охорони праці : підручник / Жидецький В. Ц., Джигирей В. С., Мельников О. В. – Вид. 5-те, доповн. – Львів : Афіша, 2000. – 350 с.

УДК 349.3:35.087.431.3

**ПРАВОВИЙ СТАТУС ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ
ЯК СУБ'ЄКТА ПЕНСІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН ПО ІНВАЛІДНОСТІ**

**THE LEGAL STATUS OF THE PENSION FUND OF UKRAINE AS THE SUBJECT
OF LEGAL DISABILITY RETIREMENT LAW RELATIONSHIPS**

Шлапко Т.В.,

*асистент кафедри цивільно-правових дисциплін та банківського права
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»*

У статті проаналізовано особливості правового статусу Пенсійного фонду України як суб'єкта пенсійних правовідносин по інвалідності. З'ясовано його права та обов'язки в матеріальних та процедурних пенсійних правовідносинах по інвалідності. Виявлено проблематику правового регулювання відповідальності Пенсійного фонду України у випадку порушення права на пенсію по інвалідності.

Ключові слова: зобов'язаний суб'єкт, правовий статус Пенсійного фонду України, права та обов'язки Пенсійного фонду України, відповідальність Пенсійного фонду України, пенсійні правовідносини по інвалідності.

В статье проанализированы особенности правового статуса Пенсионного фонда Украины как субъекта пенсионных правоотношений по инвалидности. Выяснены его права и обязанности в материальных и процедурных пенсионных правоотношениях по инвалидности. Выявлено проблематику правового регулирования ответственности Пенсионного фонда Украины в случае нарушения права на пенсию по инвалидности.

Ключевые слова: обязанный субъект, правовой статус Пенсионного фонда Украины, права и обязанности Пенсионного фонда Украины, ответственность Пенсионного фонда Украины, пенсионные правоотношения по инвалидности.

This article analyzes the features of the legal status of the Pension Fund as the subject of Legal Disability Retirement Law Relationships. The author explores and develops its (Pension Fund's) rights and duties in Material, Procedural and Legal Disability Retirement Law Relationships. The problems of legal regulations of Pension Fund's responsibility in case of violation of the Right for Disability Pension are revealed.

Key words: Authorized and Responsible Party (subject), the Legal Status of the Pension Fund of Ukraine, the rights and obligations of the Pension Fund of Ukraine, the Ukrainian Pension Fund's responsibility, the Legal Disability Retirement Law Relationships.

Постановка проблеми. На сьогодні державна пенсійна система України знаходиться у процесі формування. І найбільш істотні зміни відбулися в обов'язковому пенсійному страхуванні. За пенсійної реформи органи пенсійного забезпечення неодноразово зазнавали організаційних перетворень. Основним зобов'язаним

суб'єктом національної пенсійної системи є Пенсійний фонд України (далі – ПФУ). В рамках державної пенсійної системи складаються різні групи правовідносин, суб'єктом яких він виступає. З прийняттям Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (далі – базовий Закон) [1] законодавчо

було передбачено перетворення ПФУ у перспективі в неприбуткову самоврядну організацію, однак і досі цього не відбулося.

Стан дослідження. Проблематику функціонування та вдосконалення системи пенсійного страхування, суб'єктного складу соціально-забезпечувальних правовідносин, у тому числі і пенсійних, досліджували такі науковці, як: В. С. Андрєєв, Я. М. Фогель, Е. Г. Тучкова, М. Л. Захаров, Б. І. Сташків, Н. Б. Болотіна, С. М. Синчук, Н. П. Коробенко, І. Ю. Михайлова та інші. Але в основному увага приділяється дослідженню категорії правомочного суб'єкта у пенсійних правовідносинах по інвалідності і практично не ставиться питання про з'ясування особливостей правового статусу зобов'язаного суб'єкта, діяльність якого врегульована виключно шляхом категоричних приписів, який не може на власний розсуд вирішувати, призначити чи не призначити, виплачувати чи не виплачувати пенсію. Отже, враховуючи зміни, які відбулися за пенсійної реформи, необхідним видається проведення нових досліджень та уточнення правового статусу ПФУ як суб'єкта матеріальних та процедурних, процесуальних пенсійних правовідносин по інвалідності.

Саме тому метою даної статті є дослідження особливостей правового статусу ПФУ як суб'єкта пенсійних правовідносин по інвалідності.

Виклад основного матеріалу. Наявність правового статусу – необхідна передумова для участі суб'єкта у правовідносинах. Треба констатувати, що виникнення правового статусу зобов'язаного суб'єкта пов'язано з правовими актами, які фіксують ті чи інші права та обов'язки конкретного органу пенсійного забезпечення, а виникнення правосуб'єктності – зі створенням даного органу. Саме факт створення у грудні 1990 року Українського республіканського відділення Пенсійного фонду СРСР [2], яке вже з січня 1992 року було перетворено на Пенсійний фонд України [3], і засвідчив появу нової фінансової інституції в державі, сприяв початку формування організаційної інфраструктури матеріально-технічної бази та кадрового потенціалу зобов'язаного суб'єкта. Статтею 8 Закону України «Про пенсійне забезпечення» [4] та постановою Кабінету Міністрів України «Про створення Пенсійного фонду України» від 28 січня 1992 р. № 39 [3] ПФУ було визнано самостійною фінансово-банківською системою, що здійснювала управління фінансами пенсійного забезпечення на всій території України та грошові кошти якого не входили до складу державного бюджету України, інших бюджетів і фондів. Він фінансував виплату державних пенсій, а органи соціального забезпечення населення проводили їх призначення і виплату.

Діяльність Пенсійного фонду України, крім названих нормативно-правових актів, регулювалась Положеннями про Пенсійний фонд України, затверджуваними у свій час постановами Кабінету Міністрів України від 1 червня 1994 р. № 345 [5] та від 24 жовтня 2007 р. № 1261 [6], Указом Президента України від 1 березня 2001 року № 121/2001 [7], які на сьогодні втратили чинність.

Так, з 1994 року Положенням про Пенсійний фонд України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 1994 р. № 345 [5], правовий статус ПФУ було змінено: він був перетворений на центральний орган державної виконавчої влади, підвідомчий Кабінету Міністрів України та наділений відповідними

повноваженнями по здійсненню управління фінансами пенсійного забезпечення, а також було суттєво удосконалено організаційну структуру фонду, службових і посадових осіб ПФУ та його органів визнано державними службовцями, утворено відділи фонду у районах, містах та районах у містах. Таким чином, було створено вертикальну структуру управління ПФУ, яка повністю відповідає адміністративно-територіальному устрою держави, а також структурам інших державних органів, які також були наділені функціями щодо збору обов'язкових платежів. У 1998 р. на ПФУ та його органи на місцях були покладені функції здійснення персоналізованого обліку [8].

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законів України» від 17 січня 2002 року стаття 10 Закону України «Про пенсійне забезпечення» була викладена в новій редакції, за якою пенсійне забезпечення почало здійснюватися органами ПФУ [9]. Таким чином, важливе значення у становленні ПФУ як центрального органу виконавчої влади мала передача органам фонду функцій з призначення та виплати пенсій, які раніше здійснювались органами соціального забезпечення населення та іншими органами виконавчої влади, що були також наділені такими функціями [10; 11]. Це означає, що ПФУ фактично були передані державні функції з призначення і виплати пенсій, в тому числі і по інвалідності, і він став учасником відповідних пенсійних правовідносин.

Крім того, підпункт 5 пункту 4 Положення про Пенсійний фонд України, затвердженого Указом Президента України від 1 березня 2001 року № 121 [7] було доповнено [12] новим абзацом такого змісту: «Пенсійний фонд України відповідно до покладених на нього завдань...організовує, координує та контролює роботу органів Пенсійного фонду України...щодо призначення і виплати пенсій». Отже, що правосуб'єктність органів ПФУ на участь у матеріальних правовідносинах по виплаті і доставці трудових та інших видів пенсій, і в процедурних правовідносинах по їх призначенню, по перевірці юридичних фактів, що визначають право на пенсію, по обчисленню розміру пенсії виникла з набранням чинності даного Указу після його офіційного опублікування в друкованих виданнях.

На сьогодні цей державний орган функціонує як центральний орган виконавчої влади на підставі норм Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [1] (крім норм, зазначених в абзаці 6 пункту 1 розділу XV) та Положення про Пенсійний фонд України, затвердженого Указом Президента України від 6 квітня 2011 року № 384/2011 [13], його діяльність спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра соціальної політики України, він входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики з питань пенсійного забезпечення та ведення персоналізованого обліку надходжень від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. ПФУ наділений статусом юридичної особи, здійснює свої повноваження безпосередньо та через утворені в установленому порядку територіальні органи, які і інші органи державної влади, наділений повноваженнями видавати нормативно-правові акти.

При здійсненні своєї діяльності ПФУ стає учасником широкого кола правовідносин, які виникають в рамках

пенсійної системи і відмінні між собою. У сучасній наці права соціального забезпечення існує думка, що відносини, які виникають у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування щодо організації соціального страхування, утворення соціальних страхових фондів, збору, акумуляції страхових внесків, розподільної діяльності при визначенні виду та розміру соціальних виплат та послуг, хоча і нагадують за своїм характером фінансові чи адміністративні відносини, однак юридична природа названих правовідносин така, що ефективності правового регулювання у цій сфері можна досягти лише за умов належності їх до сфери права соціального забезпечення, оскільки саме вони створюють економічне підґрунтя шляхом забезпечення формування цільових соціальних коштів, які спрямовані виключно на фінансування соціальних виплат чи послуг правомочним особам у випадку настання соціальних ризиків, ці відносини логічно доповнюють соціально-забезпечувальні відносини і називаються соціально-страховими [14, с. 24-25; 15, с. 12-13; 16, с. 74-75; 17, с. 8].

Однак з цього приводу слід зазначити, що на сучасному етапі розвитку пенсійного законодавства різноманітність покладених на ПФУ функцій, поєднання в його діяльності адміністративних, фінансових, цивільних і соціально-забезпечувальних повноважень, у тому числі в контексті участі у вищезазначених правовідносинах, характеризують своєрідність його правового статусу саме як центрального органу виконавчої влади. Норми, які регулюють правовідносини, що виникають за участю ПФУ з приводу такої різної за характером діяльності (фінансової, управлінської, розподільної), не можна вважати однорідними, а саме розуміння галузі права соціального забезпечення і постає як сукупність однорідних правових норм, бо в іншому випадку це ще більше б ускладнювало і робило незрозумілою та непрозорою систему соціального забезпечення. Тому автор поділяє позицію науковців, які вважають, що правовідносини по створенню фінансового підґрунтя для пенсійних виплат складаються в процесі реалізації норм фінансового права і мають всі ознаки податкових і бюджетних правовідносин, а правовідносини щодо організаційно-управлінської діяльності в сфері пенсійного забезпечення – мають ознаки адміністративних відносин [18, с. 12; 19, с. 56-68; 20, с. 168]. Безперечно, вони є спорідненими з пенсійними правовідносинами, однак на сьогодні не включаються до предмета права соціального забезпечення і регулюються нормами інших галузей права.

Крім того, хоча реформа пенсійної системи і сприяла тому, що з прийняттям у 2003 році Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» Пенсійний фонд України повинен бути реорганізований у Пенсійний фонд, який матиме статус самоврядної неприбуткової організації і здійснюватиме свою діяльність на підставі статуту, який буде затверджений його правлінням, але прийняття окремого спеціального закону так і не відбулося. Натомість 18 березня 2013 року були внесені зміни до Положення про Пенсійний фонд України № 384/2011, відповідно до яких повноваження щодо збору єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування були передані Міністерству доходів і зборів України [21]. Таким чином, це ще більше підтверджує немож-

ливість перетворення найближчим часом Пенсійного фонду в самоврядну неприбуткову організацію, адже відповідно до поточної редакції ст. 58 базового Закону основними особливостями правового статусу Пенсійного фонду як самоврядної неприбуткової організації є те, що він буде в тому числі провадити збір, акумуляцію та облік страхових внесків.

Як суб'єкт матеріальних правовідносин по інвалідності ПФУ виконує публічно-правові грошові зобов'язання держави. З юридичної точки зору всі види матеріальних правовідносин по виплаті і доставці пенсій по інвалідності є публічно-правовими зобов'язаннями, оскільки при дотриманні встановлених законом умов особа – інвалід має право на отримання пенсії, а уповноважений державою орган – ПФУ зобов'язаний її надати. У односторонньому порядку або за угодою сторін зміст пенсійних прав і обов'язків змінити неможливо, тому в рамках державної пенсійної системи більшість правовідносин носять недогвірний характер.

Зміст матеріальних пенсійних правовідносин по інвалідності складають права та обов'язки їх суб'єктів. Права ПФУ полягають у можливості вимагати від роботодавців, застрахованих осіб і пенсіонерів своєчасного надання відомостей про настання обставин, що є підставами виникнення права на пенсію по інвалідності, зміни її розміру або припинення виплати (зокрема, про досягнення пенсійного віку, зміну групи інвалідності, збільшення страхового стажу тощо). Обов'язки ПФУ полягають у виплаті пенсій по інвалідності своєчасно і в повному розмірі. Відповідно до ст. 34 базового Закону пенсії по інвалідності признаються на весь строк встановлення інвалідності, а інвалідам, які досягли пенсійного віку – довічно.

За загальним правилом територіальний орган ПФУ зобов'язаний призначити пенсію по інвалідності з дня встановлення інвалідності, якщо звернення за пенсією відбулося не пізніше трьох місяців з дня встановлення інвалідності, якщо ж звернення за пенсією відбулося пізніше трьох місяців – з дня звернення за пенсією. Отже, і виплата пенсії повинна проводитися з дня встановлення інвалідності. Виплата і доставка пенсії здійснюється за місцем фактичного проживання пенсіонера за його заявою у строк не пізніше 25 числа місяця, за який виплачується пенсія, виключно в грошовій формі територіальним відділенням ПФУ або організацією поштового зв'язку, банківською установою або іншою організацією, з якими ПФУ уклав відповідний договір. Доставка пенсії проводиться щомісячно в конкретно визначений для пенсіонера день. За бажанням пенсіонера пенсія може виплачуватися за довіреністю.

Спеціальний порядок виплати пенсій застосовується у випадках виїзду пенсіонера на постійне місце проживання за межі території України, при направленні пенсіонера до стаціонарної установи соціального обслуговування, при відбуванні покарання в місцях позбавлення волі.

Призначені пенсії підлягають виплаті у встановленому розмірі без будь-яких обмежень всім категоріям пенсіонерів, в тому числі і тим, що працюють. Територіальний орган ПФУ проводить утримання з пенсії тільки у встановлених статтею 50 базового Закону випадках на підставі:

- рішень територіальних органів ПФУ про стягнення сум пенсій, надмірно виплачених пенсіонером вна-

слідок зловживань з боку пенсіонера або подання страховальником недостовірних даних;

- судових рішень, ухвал, постанов і вироків (щодо майнових стягнень), виконавчих написів нотаріусів та інших рішень і постанов, виконання яких відповідно до закону провадиться в порядку, встановленому для виконання судових рішень.

Територіальні органи ПФУ припиняють виплату пенсії у встановлених ст. 49 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» випадках:

1) якщо пенсія призначена на підставі документів, що містять недостовірні відомості;

2) у разі смерті пенсіонера;

3) у разі неотримання призначеної пенсії протягом 6 місяців підряд (починаючи з 1-го числа місяця, наступного за місяцем, в якому закінчився зазначений термін);

4) в інших випадках, передбачених законом (зокрема, у зв'язку з відновленням здоров'я інваліда).

При нез'явленні інваліда на повторний огляд в органи медико-соціальної експертизи у встановлений термін виплата пенсії по інвалідності зупиняється з першого числа місяця, наступного за місяцем, у якому вона мала з'явитися на повторний огляд. Поновлення виплати пенсії здійснюється за рішенням територіального органу Пенсійного фонду протягом 10 днів після з'ясування обставин та наявності умов для відновлення її виплати.

Серед процедурних правовідносин за участю ПФУ можна виділити: правовідносини по призначенню пенсії по інвалідності; правовідносини по перевірці юридичних фактів, що визначають право на пенсію по інвалідності; правовідносини по обчисленню розміру пенсії.

Найважливішими юридичними фактами, що визначають право на пенсію по інвалідності, є інвалідність та страховий стаж. Після реєстрації особи як застрахованої страховий стаж визначається на підставі відомостей персоналізованого обліку. При розбіжності даних персоналізованого обліку і відомостей, що містяться в наданих документах, доказом страхового стажу служать дані персоналізованого обліку. Процедурні правовідносини між територіальними органами ПФУ та медико-соціальними експертними комісіями виникають з приводу своєчасного (у триденний строк) надіслання виписок з актів огляду осіб, визнаних інвалідами.

Після встановлення та перевірки правостановлюючих юридичних фактів виникають процедурні правовідносини по обчисленню розміру пенсії. Відповідно до ст. 40 базового Закону для обчислення пенсії враховується заробітна плата (дохід) за весь період страхового стажу починаючи з 1 липня 2000 року. Всебічно, повно і об'єктивно розглянувши всі надані документи, а також провівши необхідні розрахунки територіальний орган ПФУ приймає рішення про призначення пенсії або про відмову в цьому. Процедурні правовідносини по призначенню пенсії по інвалідності припиняються з дня винесення територіальним органом ПФУ відповідного рішення. Їм на зміну приходять матеріальні правовідносини по виплаті і доставці пенсій. В період їх існування можуть виникати процедурні правовідносини по переведенню з однієї пенсії на іншу, по перерахунку, індексації розміру пенсії.

Рішення про призначення пенсії по інвалідності або про відмову в цьому, про утримання або про стягнення надміру виплачених сум пенсії можуть бути оскаржені

у вищестоящий пенсійний орган і (або) до суду. При вирішенні спорів вищестоящим органом ПФУ виникають процесуальні правовідносини.

Необхідно зазначити, що питання відповідальності ПФУ регулюються Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», натомість Положення про Пенсійний фонд України [13] норм щодо відповідальності не містить. Відповідно до статті 105 Закону, як застраховані особи, так і страховальники мають право на оскарження дій (бездіяльності) виконавчих органів Пенсійного фонду та їх посадових осіб до вищого органу або посадової особи, а також у судовому порядку. Розділом XIV зазначеного Закону передбачена відповідальність у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, зокрема відповідальність Пенсійного фонду, його органів та посадових осіб за порушення у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Так, стаття 107 згаданого Закону регламентує, що Пенсійний фонд, його органи та посадові особи за шкоду, заподіяну особам внаслідок несвоєчасного або неповного надання соціальних послуг, призначення (перерахунку) та виплати пенсій, передбачених цим Законом, а також за невиконання або ненадлежащее виконання ними обов'язків з адміністративного управління Накопичувальним фондом несуть відповідальність згідно із законом.

Суми коштів, безпідставно стягнені органами Пенсійного фонду з юридичних і фізичних осіб, підлягають поверненню в триденний строк із дня прийняття рішення виконавчим органом Пенсійного фонду або судом про безпідставність їх стягнення, з одночасною сплатою нарахованої на ці суми пені, що визначається виходячи з розрахунку 120 відсотків річних облікової ставки Національного банку України.

Отже, на сьогодні юридична відповідальність Пенсійного фонду України, його органів та посадових осіб за порушення у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування регулюється частково та досить недосконало. Особливо це стосується відповідальності за порушення права інваліда на пенсію. Досліджені норми передбачають лише відповідальність ПФУ та уповноважених органів перед державою, опосередковано вони також передбачають відповідальність держави перед ПФУ. Порушення ж прав інвалідів на пенсію може бути допущено зобов'язаними суб'єктами через порушення термінів призначення, нарахування, індексації, виплати та доплат до пенсії, неправильно зазначення дати, з якої призначається пенсія, порушення термінів перерахунку пенсії у бік її збільшення, відмови в призначенні пенсії, порушення строків виплати пенсії, а також незаконного призупинення або припинення її виплати. Хоча ці правопорушення здійснюються різними діями, але їх результат завжди один – порушується право правомочної особи – інваліда на своєчасне одержання пенсії як засобу існування, а тому для усунення порушень та поновлення порушеного права пенсіонера-інваліда достатньо встановлення в законодавстві однакових санкцій за всі види порушень.

Висновки. Таким чином, на сьогодні особливістю правового статусу Пенсійного фонду України є те, що, на відміну від інших соціальних страхових фондів, він не є самоврядним, а функціонує як центральний орган виконавчої влади і виконує публічно-правові грошові

зобов'язання держави. Пенсійні правовідносини по інвалідності виникають між особою, яка набула статусу інваліда, та відповідним управлінням Пенсійного фонду України. На Пенсійний фонд України як суб'єкт пенсійних правовідносин по інвалідності, покладається обов'язок своєчасно призначити та проводити виплату даного виду пенсії за рахунок акумульованих у ньому коштів, а в окремих випадках – за рахунок коштів державного бюджету, на період встановлення інвалідності, а у деяких випадках – довічно.

Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» потребує доповнення відповід-

ними нормами про юридичну відповідальність ПФУ. Крім того, у ньому слід визначити такі санкції за порушення права на пенсію: сплата відсотків, нарахованих на суму невиключених або несвоєчасно виплачених пенсій; відшкодування моральної шкоди, заподіяної пенсіонеру правопорушенням.

З урахуванням викладеного основним напрямком подальшого дослідження мають стати питання відповідальності Пенсійного фонду України та шляхи вирішення проблематики правовідносин з юридичної відповідальності за порушення права на пенсію по інвалідності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2003 р. – № 49–51. – Ст. 376.
2. Про утворення Українського республіканського відділення Пенсійного фонду СРСР : Постанова Ради Міністрів Української РСР і Ради Федерації незалежних профспілок України від 21 грудня 1990 року № 380 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/380-90-%D0%BF>.
3. Про створення Пенсійного фонду України : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 січня 1992 р. № 39 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/39-92-%D0%BF>.
4. Про пенсійне забезпечення : Закон України від 05.11.1991 року [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 3. – Ст. 10.
5. Питання Пенсійного фонду України : Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 1994 р. № 345 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/345-94-%D0%BF/ed19940601>.
6. Про затвердження Положення про Пенсійний фонд України : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2007 р. № 1261 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1261-2007-%D0%BF>.
7. Про положення про Пенсійний фонд України : указ Президента України від 1 березня 2001 року № 121 [Текст] // Офіційний вісник України. – 2001. – № 9. – Ст. 350.
8. Про затвердження Положення про організацію персоналізованого обліку відомостей у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування : від 4 червня 1998 р. № 794 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/794-98-%D0%BF>.
9. Про внесення змін до деяких законів України : Закон України від 17 січня 2002 року № 2981-III [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 17. – Ст.125.
10. Про забезпечення виконання функцій з призначення і виплати пенсії органами Пенсійного фонду : Постанова Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2002 р. № 497 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/497-2002-%D0%BF>.
11. Про передачу органам Пенсійного фонду України функцій з призначення і виплати пенсій деяким категоріям громадян : Постанова Кабінету Міністрів України від 2 листопада 2006 р. № 1522 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1522-2006-%D0%BF>.
12. Про внесення змін до Положення про Пенсійний фонд України : Указ Президента України від 22 червня 2002 року № 576/2002 [Текст] // Офіційний вісник України – 2002. – № 26. – Ст. 1230.
13. Про Положення про Пенсійний фонд України : Указ Президента України від 6 квітня 2011 року № 384/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/384/2011>.
14. Право соціального забезпечення : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / П. Д. Пилипенко, В. Я. Бурак, С. М. Синчук та ін. ; за ред. П. Д. Пилипенка. – 2-е вид., переробл. і доп. – К. : Ін Юре, 2006. – 504 с.
15. Синчук С. М. Право соціального забезпечення України : навчальний посібник / С. М. Синчук, В. Я. Бурак; [за ред. Синчук С. М.] – К. : Знання, 2003. – 306 с.
16. Сташків Б. І. Теорія права соціального забезпечення : навч. посібник / Б. І. Сташків. – К. : Знання, 2005. – 405 с.
17. Ярошенко І. С. Право соціального забезпечення : навчальний посібник / І. С. Ярошенко. – К. : КНЕУ, 2005. – 232 с.
18. Бойко М. Д. Право соціального забезпечення України : навчальний посібник / М. Д. Бойко. – К. : Олан, 2004. – 312 с.
19. Захаров М. Л. Право соціального забезпечення Росії : учебник / М. Л. Захаров, Э. Г. Тучкова. – М. : БЕК, 2001. – 376 с.
20. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту України : становлення і розвиток в Україні / Н. Б. Болотіна. – К. : Знання, 2005. – 381 с.
21. Про Міністерство доходів і зборів України : Указ Президента України від 18 березня 2013 року № 141/2013 [Текст] // Офіційний вісник України. – 2013. – № 22. – Ст. 739.